

Su-finansira
Evropska Unija

Su-finansira Švedska agencija za
međunarodni razvoj i saradnju

Sweden
Sverige

POLOŽAJ ŽENA NA SEVERU KOSOVA

Žene sa severa o
svojoj poziciji u
društvu i inkluziji u
javnom životu

Advocacy Center
for Democratic Culture

Projekat Žene za žene – ujedinjene i osnažene, koji sprovodi Centar za zastupanje demokratske kulture, podržali su Reaktor – Istraživanje na delu i njihovi partneri kroz akciju „Unapređenje rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja EU“. Ovu akciju finansira Evropska Unija a sufinansira Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost NVO ACDC i ne odražava nužno stavove Evropske unije ili Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju.

Godina publikacije: jul 2022.

Sadržaj

O projektu “Žene za žene – ujedinjene i osnažene”

Ciljevi istraživanja

Metodologija i dizajn kvantitativnog istraživanja

Metodologija i dizajn kvalitativnog istraživanja

Najvažniji rezultati

Demografija

SAŽETAK ISTRAŽIVANJA

Diskriminacija i rodna ravnopravnost

Uloga medija

Žene i zaposlenje

Žene u policiji

Žene u politici

Žene u pravosuđu

Zaključci

Preporuke

O projektu "Žene za žene – ujedinjene i osnažene"

Ovo istraživanje je rađeno u okviru projekta „Žene za žene – ujedinjene i osnažene“, koji sprovodi Centar za zastupanje demokratske kulture, a podržava Reaktor – Istraživanje na delu i njihovi partneri kroz akciju „Unapređenje rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja EU“. Opšti cilj ovog istraživanja jeste da, i pored značajnog napretka u društveno-ekonomskom razvoju, istakne da nijedna zemlja nije još uvek ostvarila punu rodnu ravnopravnost. Takođe, ovo istraživanje će pružiti uvid u percepciju žena sa Severa Kosova¹ o tome šta one misle o svojoj poziciji u društvu i generalno o svojoj inkluziji u javnom životu.

Ciljevi istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja jeste da analizira položaj žena na severu Kosovu, kao i da, detaljno, predstavi koliko smo, kao društvo, postigli uspeha u prevazilaženju rodnih stereotipa i barijera. Jedan od pokazatelja rodnih stereotipa jeste očigledna rodna neravnopravnost koja i dalje ostavlja ozbiljne posledice ne samo na žene koje su direktno izložene tome, već i na čitavu porodicu kao osnovnu jedinicu građe svakog društva, i na kraju – na čitavo društvo u celini. Situacija se, u vreme pandemije COVID-19, dodatno pogoršala i zasigurno povećala rodnu neravnopravnost imajući u vidu da je pandemija uticala na ekonomsku sferu, povećavajući procenat žena koje su ostale bez posla, ili su trpele zbog neplaćenog rada u kući, što je, između ostalog, dovelo i do povećanja rizika od nasilja prema ženama, u svakom smislu.

Fokus istraživanja biće analiza i procena uticaja stereotipa i patrijarhalnog okruženja koji, neminovno, imaju najveći uticaj na položaj žena u našem društvu jer je i dalje zastupljeno gledište prema kome je ustaljena praksa da, u proseku, žene zarađuju manje od muškaraca na istom

radnom mestu, suočavaju se sa različitim predrasudama koje ih sprečavaju da se bave zanimanjima koja se „tradicionalno“ pripisuju muškarcima, zastupljene su u nesrazmerno manjem broju na rukovodećim pozicijama u javnom i privatnom sektoru i svakako, više svog vremena posvećuju brizi o deci, starijima u domaćinstvu i kućnim poslovima, u odnosu na muškarce. Ovo istraživanje će, između ostalog, pokazati da je ravnopravno učešće žena u svim sferama javnog i društvenog života bitno za razvoj i prosperitet čitavog društva na Kosovu.

Osim toga, analiza ovog istraživanja će još jednom naglasiti da je od izuzetnog značaja pružiti mogućnost da se njihov glas čuje a njihov ugao gledanja i njihova perspektiva vrednuje i uzme u razmatranje kada se donose odluke vezane za poboljšanje položaja žena. Pored svega navedenog, veoma je važno prilagoditi zakone i politički ambijent kako bi se približili evropskim standardima i usaglasili sa zvaničnim stavovima Evropske Unije i njenih članica.

Tematski, istraživanje sagledava tri aspekta ovog problema. Prvi deo istraživanja bavi se percepcijama građanki kroz održavanje fokus grupa sa ženama koje se nalaze na rukovodećim pozicijama. Dakle, fokus grupe su detaljnije predstavile ugao gledanja žena sa političke scene Kosova, žena iz policije, iz pravosuđa i mladih pravnicama koje predstavljaju budućnost javne scene Kosova. Drugi aspekt istraživanja analizirao je pojedinačna razmišljanja viđenijih žena iz politike, pravosuđa i policije u formi intervjua gde smo imali priliku da, kroz sopstvena iskustva istaknutih žena sa javne scene Kosova, steknemo uvid u njihov lični dojam i njihov sopstveni utisak po pitanju neravnopravnosti među polovima i svim vrstama problema i diskriminacija uperenih ka ženama.

Pored ovoga, studija kombinuje i elemente kvantitativnog (ankete i statistička obrada) istraživanja.

¹ Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj nezavisnosti

Metodologija i dizajn kvantitativnog istraživanja

Anketno internet istraživanje sprovedeno je u periodu april-maj 2022. godine. Na teritoriji Severne Mitrovice, Leposavića, Zubin Potoka i Zvečana je ukupno ispitano 422 građanki (građana) različitih nacionalnosti. U uzorku je ukupno bilo 74% ispitanika ženskog pola, dok je 26% bilo muškog pola. Merni instrument je dizajniran u formi upitnika koji se sastojao od 32 pitanja.

Tip uzorka: Stratifikovani reprezentativni slučajni uzorak, na osnovu opštine stanovanja
Poststratifikacija: Godine, nivo obrazovanja i radni status.

Važno je istaći da, s obzirom na činjenicu da ne postoje zvanični statistički podaci o demografskoj strukturi ciljane populacije, tj. srpskog stanovništva na Kosovu, samo uslovno možemo govoriti o reprezentativnosti uzorka.

Metodologija i dizajn kvalitativnog istraživanja

Fokus grupe

Vreme: Istraživanje je sprovedeno od februara 2022. do marta 2022.

Instrument istraživanja: Vodič za razgovor od 12 tematskih celina.

Broj fokus grupa: 4 grupe (fokus grupe sa ženama iz pravosuđa, politike, policije i sa mladim pravnicama).

Ukupan broj učesnika: 37 (trideset sedam).
Kriterijum za izbor učesnika: varijable pol, godine, mesto stanovanja, nivo obrazovanja, zanimanje.

- 100% više ili visoko obrazovanje,
- 100% ženskog pola učesnika
- 18+ starosne dobi.

Intervjui

Vreme: Istraživanje je sprovedeno u martu 2022.

Instrument istraživanja: Vodič za razgovor od 10 oblasti.

Ukupan broj intervjuisanih: 6 intervjuisanih.
Kriterijum za izbor sagovornika: učešće u društveno-političkom životu žena na Kosovu.

Sagovornici:

Anica Jakovljević – policajka kosovske Interventne jedinice,

Maida Šijak – policajka u civilu u Departmanu za maloletničku delikvenciju,

Fatime Ulaković – prevodilac u Osnovnom sudu u Mitrovici,

Marija Mišković - master pravnik, samostalni pravni saradnik na Medicinskom fakultetu, a ujedno i pravni konsultant u Kancelariji za besplatnu pravnu pomoć,

Ilda Krama - službenik za odnose sa javnošću u kancelariji zamenice Gradonačelnika

Milica Radovanović - dugogodišnja aktivistkinja civilnog društva Kosova, dugogodišnja novinarka i borac za prava nevećinskih zajednica na Kosovu.

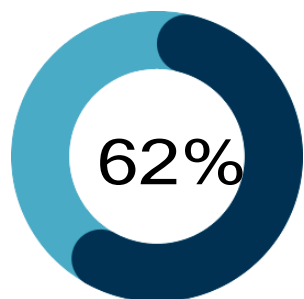
ANALIZA ISTRAŽIVANJA

Žene sa severa o svojoj
poziciji u društvu

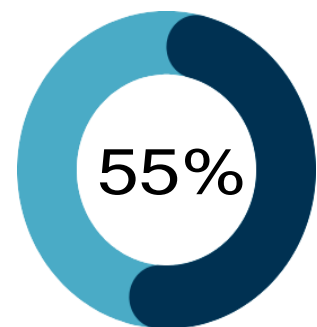

Najvažniji rezultati

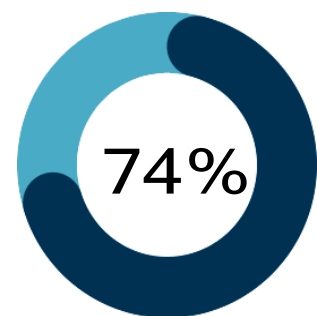
Najvažniji, odnosno ključni, rezultati do kojih se došlo tokom sprovođenja kvantitativnog istraživanja su sledeći:

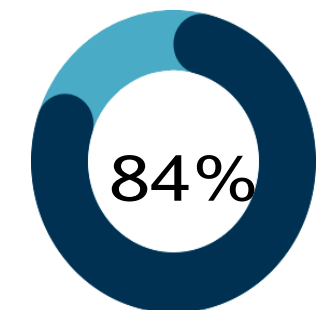
ispitanika smatra da su žene na Kosovu diskriminisane

je odgovorilo da žene nisu dovoljno zastupljene na rukovodećim položajima u javnoj administraciji na Kosovu

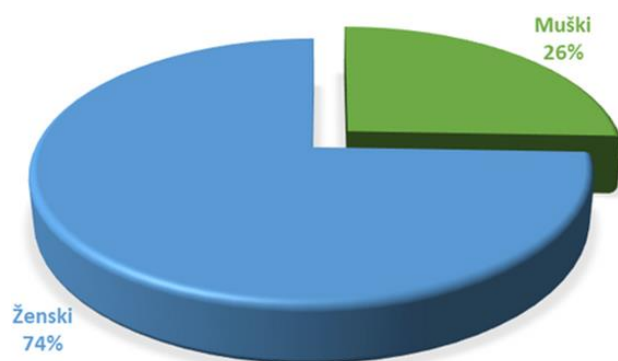
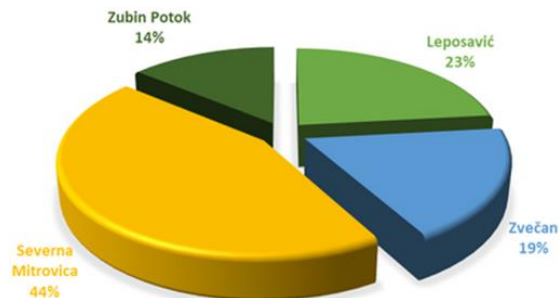
ispitanika je odgovorilo da društvo na Kosovu još uvek smatra da je politika muško zanimanje

ispitanika bi podržalo inicijativu da na rukovodećim pozicijama u policiji, pravosuđu i politici budu žene

Demografija

Da bi se razumelo faktičko stanje u oblasti rodne ravnopravnosti sa posebnim osvrtom na položaj i zastupljenost žena na rukovodećim pozicijama i generalnu inkluziju žena na javnoj sceni Kosova, kao i položaj žena na radnim mestima, na grafikonu su prikazani rezultati istraživanja sprovedenog na 422 ispitanika. Struktura ispitanika je takva da obuhvata ispitanike iz sve četiri opštine na Severu Kosova i to sa sledećim postotkom: najveći broj ispitanika je iz Severne Mitrovice (44%), zatim iz Leposavića (23%), Zvečana (19%) i Zubinog

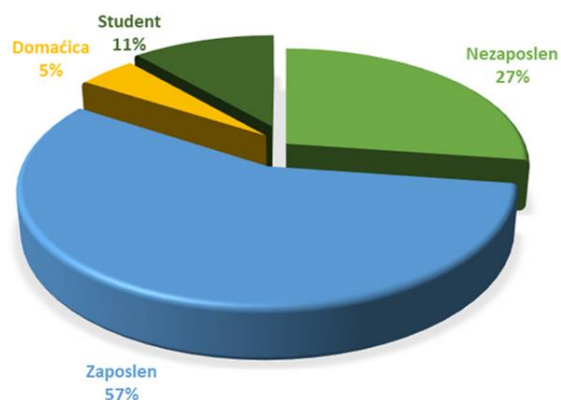

Pol

S obzirom da je akcenat internet ankete bio uperen prema tome da se ispita stav žena sa severa Kosova o tome koliko su žene diskriminisanе odnosno nediskriminisanе u javnom životu., većina ispitanika, odnosno 74%, je bilo ženskog pola, dok je 26% bilo muškog pola.

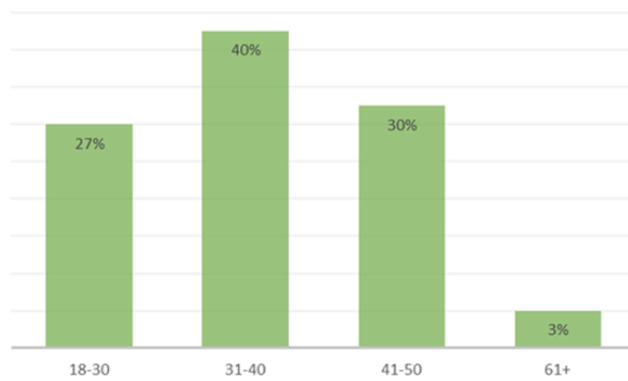
Radni status

Što se tiče radnog statusa, zaposleni čine najveći broj ispitanika, 57%, zatim slede nezaposleni 27%, dok studenti i domaćice čine manji procenat uzorka.

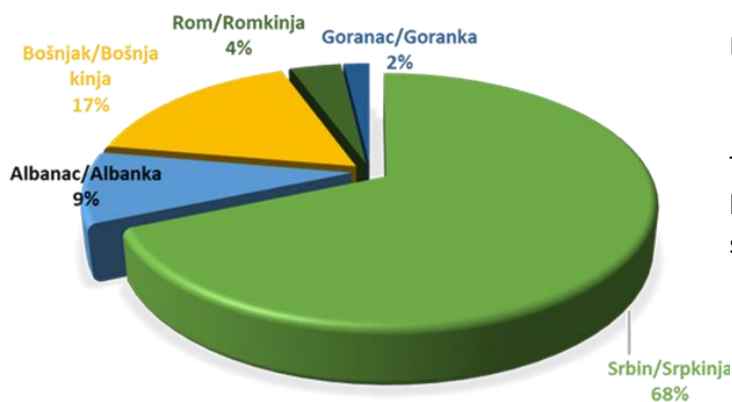
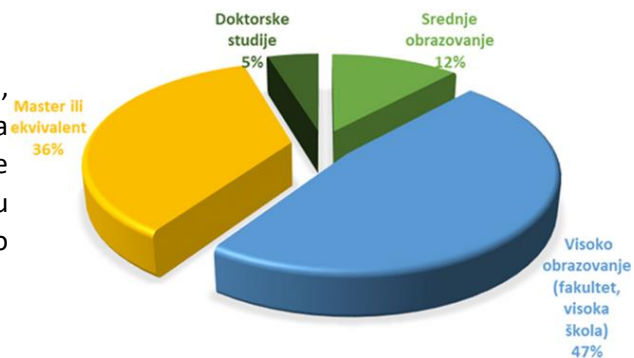
Starosna struktura

Od ukupnog uzorka, najveći broj ispitanika činile su osobe starosne dobi od 31-40 godina (40%), zatim od 41-50 (30%), od 18-30 godina (27%) i +61 (3%).

Obrazovanje

Nivo obrazovanja ispitanika je na visokom nivou. Dakle, kao što se može videti na grafikonu, čak 47% ispitanika ima visoko obrazovanje, 36% master, 12% srednje obrazovanje, i 5% doktorske. To dalje implicira da u anketi nisu učestvovala lica koja imaju završenu samo osnovnu školu.

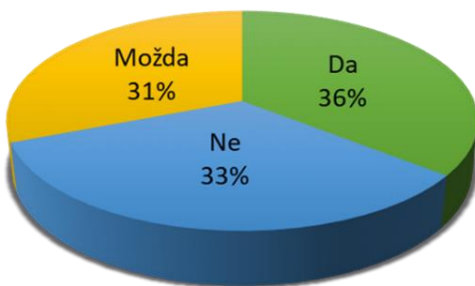
Etnička pripadnost

Takođe, od ukupnog broja ispitanika, najveći broj činili su Srbi sa 68%, zatim Bošnjaci sa 17%, slede Albanci 9%, Romi 4% i Goranci 2%.

SAŽETAK ISTRAŽIVANJA PERCEPCIJA KLJUČNIH PROBLEMA

Na samom početku sprovođenja kvalitativnog ali i kvantitativnog istraživanja, osvrnuli smo se na poštovanje osnovnih ljudskih prava kao i na život i budućnost na Kosovu.

Da li vidite sebe na Kosovu u budućnosti?

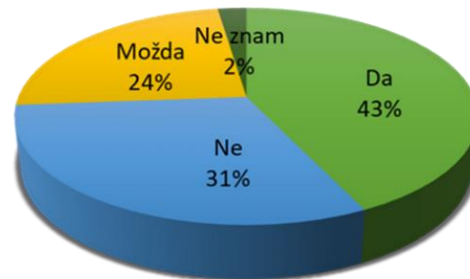
Preopterećeni nestabilnom političkom i ekonomskom situacijom, nepoštovanjem prava i nedostatkom sigurnosti, činjenica je da mnogi mladi ljudi, u potrazi za boljim životom, odlaze sa Kosova u mesta gde imaju bolje uslove i samim tim, perspektivniju budućnost.

Stoga, ne iznadjuje podatak da su na pitanje da li vide sebe na Kosovu u budućnosti, rezultati bili podeljeni. Naime, 36% ispitanika je odgovorilo da vidi, 33% ispitanika sebe ne vidi na Kosovu, a čak 31% odgovorilo sa "možda".

Zaključci dobijeni putem kvalitativnog istraživanja pokazali su da su se ispitanice uglavnom složile da su žene na udaru diskriminacije u svim segmentima (od oglasa za zapošljavanje, do neravnopravnosti u platnim razredima i preprekama u napredovanju), ali da ipak sebe vide na Kosovu, ističući da žele da rade u pravosuđu, ili u nekoj drugoj javnoj instituciji u sklopu kosovskog sistema.

Šta više, kao što se može videti na grafikonu, čak 43% ispitanika je odgovorilo da ima ambiciju da radi u kosovskim institucijama, 31% je odgovorilo da nema, dok je sa "možda" odgovorilo 24% ispitanika. Samo 2% ispitanika odgovorilo je da ne zna.

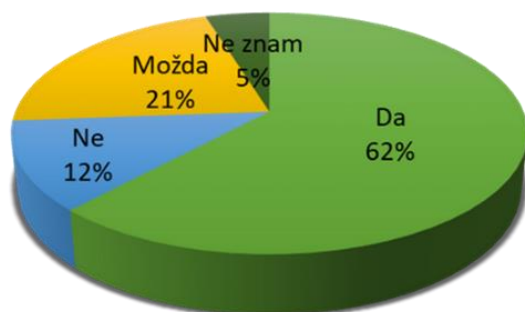
Da li imate ambiciju da radite u kosovskim institucijama?

Rezultati dobijeni ovim istraživanjem stvorili su utisak da građani sa severa Kosova, sa posebnim osvrtom na žene, imaju povećano poverenje u postojeći pravni okvir kada govorimo o sistemu u kojem funkcionišemo nakon integracije koja se desila u najvažnijim institucijama - policiji, pravosuđu i politici. Naravno, pitanje integracije je tema koja zahteva dodatne napore koje je potrebno uložiti kako bi se promenila svest građana Kosova, posebno u severnom delu.

Diskriminacija i rodna ravnopravnost

Da li su, po Vašem mišljenju, žene na Kosovu diskriminirane?

Odgovarajući na pitanja o položaju žena na Kosovu i kako tumače ravnopravnost među polovima, odgovori su pokazali da 62% ispitanika smatra da su žene na Kosovu diskriminirane, 12% misli da nisu, dok je sa "možda" odgovorilo 21%. Ispitanici su se, dakle, složili da bi trebalo dodatno raditi na ovoj temi, da ima mnogo prostora da se položaj žena popravi i podigne na veći nivo te da se tako uspostavi faktička ravnopravnost među polovima.

Rezultati dobijeni putem anketnog istraživanja su u korelaciji sa kvalitativnim istraživanjem gde su podaci do kojih se stiglo održavanjem fokus grupa vrlo slični. Naime, sve ispitanice sa fokus grupa su se složile da su žene na Kosovu i dalje diskriminirane, iako je, u odnosu na period od pre 20 ili 30 godina dosta toga urađeno te da bismo bili neiskreni kada bismo rekli da se nismo pomerili sa "mrtve tačke". Veliki je pomak učinjen od perioda naših baka pa i mama do sada, što je vidljivo, oseća se i jako raduje, jer pokazuje da se svest kod ljudi menja, kako žena, muškaraca tako i naše neposredne okoline. Ispitanice su se složile da se na ženu gleda drugačije u ovom periodu modernog doba, ali da i dalje ima prostora za napredovanje po ovom osnovu. U prilog tome govori i činjenica da su danas žene zastupljene na visokim položajima u znatnoj meri, ali da i dalje živimo u društvu gde predrasude i stereotipi prednjače pa s toga ne čudi činjenica što se na ženama prvo primeti prijatan spoljni izgled, a tek se na kraju govori o njenim poslovnim uspesima i stručnoj kvalifikaciji.

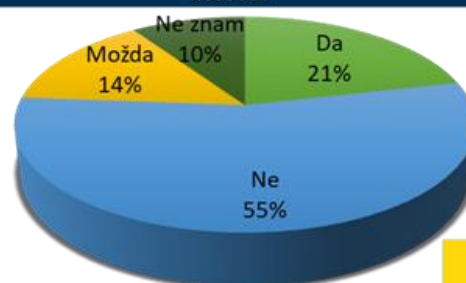
Rezultati dobijeni putem anketnog

Učesnice su dalje istakle da je Zakonom o zaštiti od diskriminacije zabranjena diskriminacija u oblasti rada, a zakonom je propisano i da svi imaju pravo na jednaku naknadu za isti rad². Ispitanice su istakle da situacija nije uvek takva, pa se dešava da za isti posao muškarci i žene primaju različite plate, a da ne pominjemo to da žene nekoliko nedelja godišnje rade i neplaćene kućne poslove, brinu o deci i starijima, što je posledica ovdašnje „podele rada“ na muške i ženske poslove i dužnosti. Dakle, posebno se treba osvrnuti na diskriminaciju koja se javlja u radnom i naslednom pravu jer je tamo najzastupljenija i najizraženija, sa najjačim posledicama po čitavo društvo.

Prema dobijenim podacima, više od polovina ispitanika, 55%, je odgovorilo da žene nisu dovoljno zastupljene na rukovodećim položajima u javnoj administraciji na Kosovu, dok 21% smatra da jesu, a 14% je odgovorilo sa "možda" dok 10% nije znalo odgovor na ovo pitanje.

Iako ravnopravnost polova nije ostvarena u našem društvu u potpunosti, iako žene i dalje treba da se bore za svoja prava, da jačaju svoje položaje i sebe

Da li smatrate da su žene dovoljno zastupljene na rukovodećim položajima u javnoj administraciji na Kosovu?

² ZAKON BR. 05/L-021 O ZAŠTITI OD DISKRIMINACIJE

kao individue ipak je pomak evidentan ako uzmemo u obzir činjenicu da je, počev od najviše instance gde je predsednica Kosova žena, do toga da je trenutni vrhovni Sudija Osnovnog Suda u Mitrovici takođe žena, evidentno da je dosta toga urađeno po pitanju nediskriminacije odnosno diskriminacije na osnovu pola. U prilog tome govori i činjenica da je poprilično zadovoljavajući procenat žena koje su trenutno zapošljene u pravosuđu, kao i politici, ali da prostora za poboljšanje svakako ima.

I kvalitativno istraživanje govori u prilog kvantitativnom istraživanju. Naime, učesnice fokus grupa su se složile da je tačno da diskriminacija ne može brzo da se iskoreni, jer predrasude i stereotipi opstaju i, u mnogo slučajeva, prenose se kroz generacije ali da je pomak evidentan. Učesnice su se složile da je uvek bila najkritičnija oblast rada i zapošljavanja u javnoj administraciji na Kosovu, te da je tu diskriminacija uvek bila najočiglednija, ali da smo, kao društvo, ipak otišli nekoliko koraka unapred.

Prema dobijenim podacima, najveći broj ispitanika se slaže, u potpunosti i delimično, sa izjavom da je ženama teže napredovati u karijeri. Naime, sa navedenim se slaže čak 77% ispitanika (tačnije 48% se slaže u potpunosti dok je sa "slažem se" odgovorilo 29% ispitanika). Delimično se složilo 14% a nije se složilo tek 9%.

Slično, ispitanice iz kvalitativnog dela istraživanja su se takođe složile da je ženama teže da napreduju u karijeri te da za to ponajviše krive medijeza koje smatraju

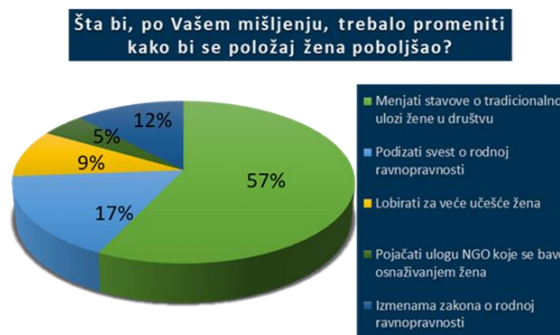
da šalju pogrešnu sliku o uspešnim ženama, ili da o uspesima žena uopšte ne govore. Žene na Kosovu, slično ženama iz drugih zemalja u tranziciji, bezrazložno gube svoja radna mesta i izložene su različitim diskriminacijskim praksama. One pak, koje imaju „sreću“ da su uposlene, često žive u sindromu dvostruke ako ne i trostruke opterećenosti kako bi preživele..

Svakako, žene se suočavaju sa najvećom nejednakošću na tržištu rada zbog tradicionalnih odnosa i rodni uloga u našem društvu. U prilog tome govori Zakon o radu koji veoma usko definiše prava na roditeljsko odsustvo, tačnije prava oca deteta. Naime, ovim Zakonom je ocu deteta omogućeno da koristi samo dva dana plaćenog odsustva za vreme rođenja ili usvojenja deteta, odnosno dve (2) nedelje neplaćenog odmora nakon rođenja ili adopcije deteta u vremenu dok dete dostigne doba od tri (3) godine starosti.³ Ovaj zakonski okvir zahteva hitnu reviziju, jer je u praksi je majke mnogo veći problem (od ovog) činjenica da se prava koja su im garantovana na osnovu pomenutog Zakona ne poštuju u dovoljnoj meri.

Pored izmene zakona, promene se moraju desiti i u kulturi, nauci, medijima i obrazovanju. To su ključne oblasti za izmene onih rodni obrazaca koje se kasnije odražavaju na diskriminaciju na tržištu rada. Shodno tome, logično da je ženama teže da prvenstveno započnu karijeru, a onda da napreduju u istoj i dođu do određenih visokih pozicija a da istovremeno zasnuju porodicu, jer se sa diskriminacijom susreću na svakom mestu.

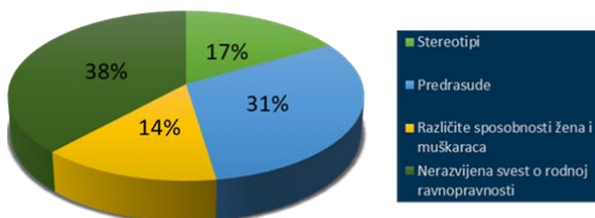
³ ZAKON Br.03/L –212 O RADU

Na pitanje šta bi trebalo promeniti kako bi se položaj žena poboljšao, 57% ispitanika je odgovorilo da treba menjati stavove o tradicionalnoj ulozi žene u društvu, 17% misli da treba podizati svest o rodnoj ravnopravnosti, 12% je odgovorilo da je potrebna izmena zakona o rodnoj ravnopravnosti, dok 9% smatra da treba lobirati za veće učešće žena.

U kvalitativnom delu istraživanja ispitanice su istakle da su predrasude i stereotipi u tesnoj vezi sa rodnom diskriminacijom o kojoj se toliko priča i kojoj se posvećuje sve više pažnje, ali da, kao društvo, ne možemo zanemariti činjenicu da uprkos pomaku koji je evidentan – i dalje živimo u tipično patrijarhalnom društvu koje određuje položaj i poslovni život svake žene. U kvalitativnom delu istraživanja, dakle, ispitanice su se složile da ponajviše stavovi o tradicionalnoj ulozi žene u društvu utiču na javni život žena na Kosovu. Činjenica je da smo kao društvo napredovali ali treba naglasiti da žene nisu dovoljno osnažene u iskazivanju svojih stavova niti da budu nosioci pozitivnih promena u društvu jer su predrasude i stereotipi od odlučujućeg uticaja na položaj i ponašanje žena. Stavovi o ženskim ulogama i dalje su čvrsto tradicionalni. Svaki komentar je cenjeniji i uticajniji od stvarne slike uspešne žene. To dovodi do toga da je, posebno u našem društvu na Balkanu, i dalje neprihvatljivo da žena bude uspešna svojom ličnom zaslugom i podrazumeva se da ako ima uspešnu karijeru – onda nije “dobra” na privatnom planu.⁴

Zbog čega dolazi do diskriminacije?

Kao što se može videti na grafikonu, na pitanje zbog čega dolazi do diskriminacije, najveći broj, odnosno 38%, je odgovorio da do diskriminacije dolazi zbog nerazvijene svesti o rodnoj ravnopravnosti, 31% smatra da do diskriminacije dolazi zbog predrasuda, 17% je odgovorilo da je zbog stereotipa, dok 17% smatra da se diskriminacija javlja zbog različite sposobnosti žena i muškaraca.

Ovakvi odgovori su u korelaciji sa kvalitativnim zaključcima istraživanja jer su ispitanice fokus grupa, ali i intervjuisane uspešne žene javne scene severa Kosova, istakle da žene i dalje nisu dovoljno zastupljene na rukovodećim pozicijama, prvenstveno zbog nepoštovanja pravnih propisa koji određuju tačnu procentualnu zastupljenost žena u odnosu na muškarce u svakoj od institucija, što se, nažalost, i dalje ne poštuje u potpunosti.⁵

Na nepovoljan položaj žena u našem društvu najčešće ukazuju izveštaji brojnih međunarodnih organizacija, izveštaji nezavisnih institucija kao i brojna istraživanja nevladinog sektora (Godišnji izveštaj Mreža Žena Kosova 2021, Ambasada SAD na Kosovu IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA NA KOSOVU ZA 2021, Godišnji izveštaj – UN women 2021, STANJE LJUDSKIH PRAVA U SVETU - Godišnji izveštaj Amnesty International 2021/22). Na posrednu diskriminaciju ukazuju podaci i indikatori u svim oblastima koje meri evropski indeks rodne ravnopravnosti: rad, novac, znanje, vreme, moć i zdravlje. Činjenica je, dakle, da

⁴ Fahreta F. BRAŠNJIĆ Bojan N. ŠEVO „POLOŽAJ ŽENA U DRUŠTVU KROZ ISTORIJU

⁵ ZAKON Br. 05/L -020 O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA, Član 6 Posebne mere

patrijarhat, ali i stereotipi i predrasude, očigledno i danas snažno prožimaju i pritiskaju naše društvo – navike i ponašanje građana ali i institucija.

U kvalitativnom delu istraživanja, u jednom od intervjuja, naglašeno je da je stereotip koji pretpostavlja da su sposobnosti žena i muškaraca različite, možda jedan od najvećih problema u našem društvu. Pitanje lažnih rodnih uloga i stereotipa jedna je od najopasnijih društvenih bolesti. Otuda postaje jasno da takve osnove sistema ne možemo srušiti sve dok kolektivno negiramo njegov uticaj na svakodnevni život našeg društva.

Tokom održavanja fokus grupa, u kvalitativnom delu istraživanja, učesnice su istakle da su seksizam i polni stereotipi na štetu žena prisutni i u medijima i u obrazovnim materijalima i u izjavama javnih osoba. Protiv njih je vrlo teško boriti se iz razloga što su ukorenjeni u patrijarhalnu percepciju ženskih i muških uloga i što veliki broj i žena i muškaraca još uvek prihvata takve podele kao prirodne. To, pak, stvara nezadovoljstvo kod svih žena, jer se takav sistem može posmatrati kao apsolutno neprirodna pojava.

“95% žena na Balkanu je naučeno i obrazovano da je njihova uloga u društvu da služe, kuvaju, peru, rađaju i brinu o drugima. Nasuprot tome, dečaci su učeni i obrazovani da je njihova funkcija da im se služi, da obezbede, budu jaki, da razmišljaju, prave strategije i planiraju. Takvi temelji društva zahtevaju mušku dominaciju koristeći sva neophodna sredstva, i otuda vidimo da se nasilje nad ženama u velikoj meri podržava, promovise, oprašta ili zanemaruje.”

Žena sa severa Kosova

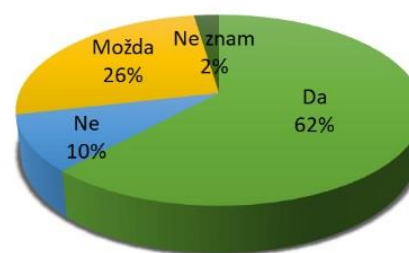
Uloga medija

Više od polovine ispitanika, 62% smatra da bi mediji i medijske kampanje mogle doprineti povećanju uključivanja žena u javnu administraciju na Kosovu, dok znatno manji postotak (10%) smatra da mediji nemaju nikakvu ulogu u povećanju angažovanja žena u javni život na Kosovu. Sa "možda" odgovorilo je 26% ispitanika, dok samo 2% nije

Medijska moć besprizorno je velika i ne previše odgovorna. Drugim rečima, ako su profit i reklame, kao i žuta štampa i iste takve vesti ono što gura medijsku ideologiju pregleda, pozitivni primeri funkcionišu kao iznenađenje, ili ne dolaze do izražaja od tabloida i tabloidnih vesti. Kada bi se svest građana dovela u to stanje da se, osim tabloida, malo više čitaju informativni ili alternativni mediji ili časopisi, slika žena i naša društvena stvarnost bila drugačija.

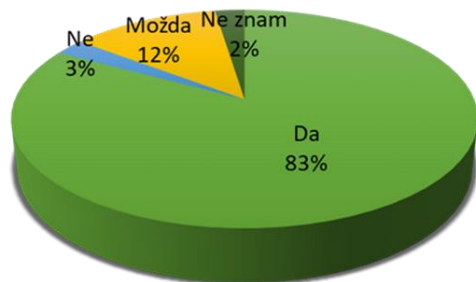
Slično tome, i zaključci do kojih smo došli na osnovu analize kvalitativnog istraživanja pokazuju da se ispitanice slažu da je uloga medija ključna te da medijske kampanje ne promovisu žene na vodećim pozicijama u pravom smislu. Činjenica je da se izveštavajući o uspešnim ženama mediji više baziraju na to kako žene izgledaju a u drugom je planu stručna kvalifikacija i obučenost te žene. Takođe, učesnice su se složile da mediji mogu doprineti povećanju uključivanja žena u javni sistem Kosova, ali isključivo ako je izveštavanje ispravno, pozitivno, nedegradirajuće po ženu, naglašavajući da su mediji sedma sila i da mogu da utiču na položaj građanki na Kosovu i na svest javnog mnjenja generalno.

Da li smatrate da bi mediji i medijske kampanje mogle doprineti povećanju uključivanja žena u javnu administraciju na Kosovu?

Muškarci i rodna ravnopravnost

Da li smatrate da muškarci treba više da se uključe u promovisanje rodne ravnopravnosti?

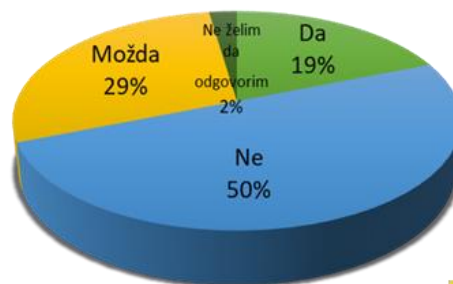

82% ispitanika je odgovorilo da muškarci treba više da se uključe u promovisanju rodne ravnopravnosti što znači da ispitanici smatraju da je uloga muškaraca za rešavanje ovog pitanja ključna, te je prvi korak ka tome da muškarci na svim poljima prihvate žene kao ravnopravne i jednake, sebi ravne kolege u svim društvenim i ekonomskim aspektima. Evidentno je da smo i po tom pitanju, kao društvo, napredovali ali da i dalje postoje stereotipi i predrasude o tome da žene i muškarci imaju različite sposobnosti.

I kvalitativni deo istraživanja je u korelaciji sa kvantitativnim jer su se učesnice fokus grupa ali i ispitanice tokom intervjua složile da je ključ svega organizacija većeg broja kurseva na ovu temu, te svakako uključivanje mladih naraštaja, naročito muškaraca, jer učesnice veruju da je stereotipni odnos prema ženama i dalje sveprisutan, posebno kod mlađih generacija što je posebno zabrinjavajuće. Veruju da bi, kao društvo, trebali organizovati više javnih diskusija na ovu temu, razrađivati ovu temu, obraditi, i raditi sa mladima od početka jer se promene dešavaju u svakom pojedincu, te prvenstveno treba poći od sebe. Posebnu pažnju treba usmeriti na to kako se odgajaju dečaci kako bi se eliminisali odnosi moći i nasilja.

Polovina ispitanika, 50%, misli da muškarci ne prihvataju žene kao ravnopravne konkurente u oblasti policije, pravosuđa a posebno politike, dok je 19% odgovorilo potvrdno. U prilog tome govori i činjenica da su se i u kvalitativnom delu istraživanja, održavajući fokus grupu sa ženama koje su stalno zaposlene u policiji, uvidelo da u njihovom neposrednom okruženju diskriminacija i u toku rada i prilikom raspoređivanja na određena radna mesta i dalje postoji, te da je vrlo teško napredovati, i ostvariti pojedina prava iz radnog odnosa.

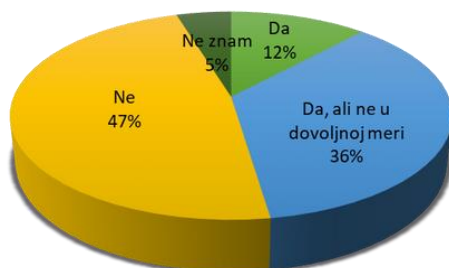
Da li, po Vašem mišljenju, muškarci iskreno prihvataju žene kao ravnopravne konkurente u oblasti policije, pravosuđa a posebno politike?

Učesnice su u toku održavanja fokus grupe dale konkretan primer iz svojih praksi i sve su se složile da je bilo vrlo teško konkurisati za dobijanje određenog čina jer su njihove kolege, muškarci, smatrali da one nisu dovoljno spremne i spretne za obavljanje određenih dužnosti. Učesnice su još istakle da ih takva nepoverljivost kolega još više podstiče i gura napred, jer su sigurne da su žene mnogo bolje u obavljanju policijske dužnosti. Još su rekly i da su vrlo nezadovoljne brojem žena koje su na rukovodećim pozicijama u policiji jer ih ima tek dve ili tri, a da sve svoj posao obavljaju na najbolji mogući način.

S druge strane, obavljajući razgovor sa ženama iz drugih sfera javnog života, stiče se utisak da su one zadovoljne odnosom i tretmanom koji dobijaju od strane svojih kolega te da su ih iskreno prihvatili i bili spremni da zaista podelu ravnopravnu poziciju sa njima i dočekaju ih sa iskrenim odusevljenjem i sa bezrezervnom podrškom. Ovo se odnosi na žene koje rade u pravosudnim institucijama i politici.

Da li smatrate da je ravnopravnost polova, koja podrazumeva ravnopravno učešće u svim oblastima života, ostvarena u našem društvu?

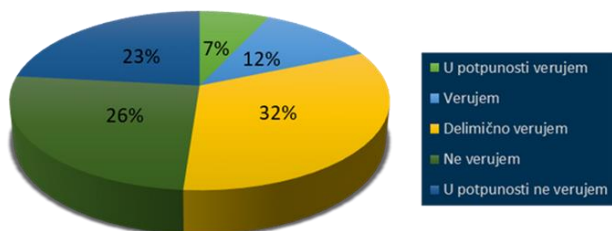

Kao što se može videti na grafikonu, rezultati dobijeni putem anketnog istraživanja pokazuju da gotovo polovina ispitanika, odnosno 47%, smatra da ravnopravnost polova, koja podrazumeva ravnopravno učešće u svim oblastima života, nije ostvarena u našem društvu, dok 36% misli da jeste, ali ne u dovoljnoj meri. Tek 12% smatra da je ravnopravnost polova ostvarena, dok 5% ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje

Ovakvi odgovori se slažu sa kvalitativnim istraživanjem i rezultatima dobijenim na ovaj način jer su ispitanice istakle da je naša stvarnost takva da je očigledno do ratifikacije međunarodnih ugovora i konvencija došlo ali se nedovoljno primenjuju, a njihovo sprovođenje nije na zadovoljavajućem nivou. Ispitanice su dodale da su uglavnom nezadovoljne nedostatkom pravilne implementacije Istanbulske konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i sprovođenjem Konvencije koju je ratifikovalo Kosovo, posebno u vezi sa svim oblicima rodno zasnovanog nasilja, ne samo nasilja u porodici. Dakle, pravni okvir postoji, samo ga se nadležne institucije ne pridržavaju. Stoga je preko potrebno povećanje napora na podizanju svesti o rodnim stereotipima, te o uzrocima, efektima i posledicama diskriminacije kojoj su žene izložene. Ratifikovanjem međunarodnih ugovora, pre svega Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, trebalo se obezbediti ne samo vladavina principa ravnopravnosti muškaraca i žena u odnosu na pravnu ili normativnu obavezu, već se trebala osigurati i praktična primene navedenog načela. Da bismo postigli stvarnu (de facto) ravnopravnost muškaraca i žena moramo preduzeti niz odgovarajućih mera koje otklanjaju kako neposrednu tako i posrednu diskriminaciju. Trebalo bi se više razgovarati sa onima koji primenjuju zakone, kako bi sprečili primarnu a onda i sekundarnu viktimizaciju već diskriminiranih žena, jer samo na ovaj način možemo poboljšati i obezbediti punu vladavinu prava na severu Kosova.

Učesnice su takođe ukazale i na činjenicu da je diskriminacija prisutna i kada govorimo o različitim platama između muškaraca i žene za isti obavljeni posao, odnosno za istu funkciju. Činjenica je da je Zakonom o zabrani diskriminacije propisano da svi imaju pravo na jednaku naknadu za rad jednake vrednosti. Učesnice su se složile da se dešava da za isti posao muškarci i žene primaju različite plate. Ili da obavljaju više poslova a da su plaćane samo za jedan. Prema tome, učesnice smatraju da je problema u tom smislu mnogo, a da je njihovo rešavanje nužno jer samo zajedno, ravnopravni, kompetentni i sposobni u punom kapacitetu možemo doprineti sveukupnom prosperitetu.

Da li verujete da prilikom zapošljavanja presudnu ulogu ima radno iskustvo i stručna kvalifikovanost ili neki drugi kriterijumi?

Žene i zaposlenje

Rezultati prikazani na grafikonu pokazuju da 51% ispitanika veruje da prilikom zapošljavanja presudnu ulogu ima radno iskustvo i stručna kvalifikovanost, a ti procenti su raspoređeni na sledeći način – 32% delimično veruje, 12% veruje i 7% u potpunosti veruje, dok nešto manji postotak smatra da je prilikom zapošljavanja ipak važan neki drugi kriterijum.

Uporedivo sa ovim, i ispitanice kvalitativnog dela istraživanja su mišljenja da je diploma ipak i dalje na ceni, da je to poslodavcima i dalje najbitnije prilikom zapošljavanja. Ipak, mišljenja su i da je itekako bitno da jedna žena izgleda reprezentativno ukoliko je na nekoj bitnoj funkciji. Tu se, pre svega, misli da je važno da jedna žena pored diplome, zna da komunicira sa drugima, da ima prijatan, prijateljski stav, da u drugima bude lep osećaj, da se u komunikaciji sa njom ostali osećaju poštovano i cenjeno. Ako je uz to žena pametna i elokventna, to je za svakog poslodavca reprezentativno. Fizički izgled je onda u drugom planu jer je svaka žena, ako ima sve ove prethodne kvalitete, lepa bez daljeg pogovora, smatraju naše sagovornice. Mnogo je veći problem stranačko ili rodbinsko ili prijateljsko zapošljavanje na ovim prostorima, ali je to “bolna rana” ne samo ženama, već i muškarcima i to je još jedna tema kojom treba da se pozabavimo kao društvo.

Kao što je prikazano na sledećem grafikonu, dobijeni podaci pokazuju da 77% ispitanika smatra da roditeljstvo utiče na zapošljavanje žena što je u saglasnosti sa podacima i rezultatima do kojih smo došli u kvalitativnom delu istraživanja. Mali broj ispitanika (11%) je odgovorilo da roditeljstvo nema nikakav uticaj na proces zapošljavanja, dok 12% nije znalo odgovor na ovo pitanje.

Naime, razgovarajući o uticaju roditeljstva na zapošljavanje žena, kao i o važnosti podrške porodice i najbližeg okruženja, učesnice su se složile da su ovo svakako faktori koji imaju veliki uticaj na spremnost žena da se uključe u poslovni, a posebno javni, život na Kosovu. Jedan od prvih primera ove vrste prepreka jeste činjenica da poslodavci smatraju da su žene sa decom nepouzdana, jer često moraju na bolovanje ili na odsustvo. Pri razgovoru za posao, žene su češće nego muškarci pitane o imanju ili planiranju dece.

Da li roditeljstvo utiče na zapošljavanje žena?

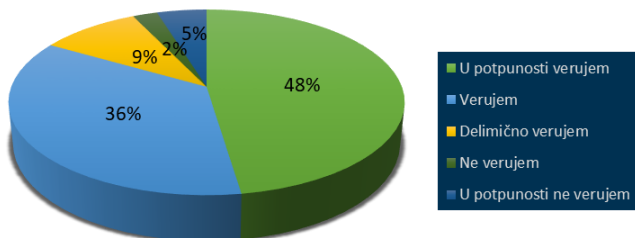
“Ukoliko neko želi veliku porodicu, onda će se odreći poslovne karijere. Dakle, ili će trpeti porodica ili poslovna karijera.”

Žena sa severa Kosova

Prema Zakonu o radu, prvih 6 meseci porodiljskog odsustva plaća poslodavac uz naknadu od 70% osnovne plate, a naredna 3 meseca plaća Vlada Kosova uz naknadu od 50% prosečne zarade. Žena ima pravo, po ovom zakonu, da produži porodiljsko odsustvo za još 3 meseca bez naknade⁶; međutim, u praksi je sasvim drugačije. Prema rečima naših sagovornika, mali broj poslodavaca na severu Kosova spreman je da posle porođaja čeka zaposlene više od tri meseca. Posle tri meseca porodiljskog odsustva, nadređeni ili nude majci šansu da se vrati na posao ili je, vrlo često, zamene novom radnicom. U tom smislu, žene nemaju adekvatnu zaštitu i podršku koja bi im bila garant da će njihova pravabiti sveobuhvatno zaštićena čak iako se odluče da formiraju sopstvene porodice, ili da ih prošire. A to je pitanje na kojem prvenstveno treba raditi kako bi se postigla faktička zaštita žena i osnovne jedinice svakog društva – porodice.

⁶ ZAKON Br.03/L –212 O RADU

Da li verujete da je podrška porodice i najbližeg okruženja jedan od ključnih faktora koji bi uticao na veću zaposlenost žena?

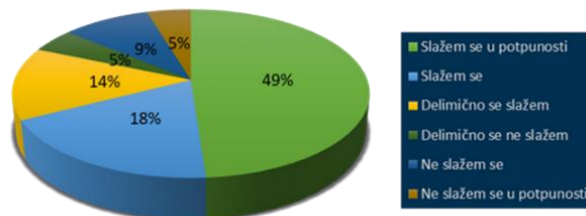
Većina ispitanika veruje da je podrška porodice i najbližeg okruženja jedan od ključnih faktora koji bi uticao na veću zaposlenost žena.

Rezultati sa fokus grupa i intervjuja potvrđuju ove rezultate. Naime, učesnice su se složile da, ako žena hoće da bude vrlo uspešna, mora da odluči šta joj je, u tom trenutku, bitnije – porodica ili posao. Prema tome, tu nema balansa, ravnoteže – uvek neki “tas” malo više prevagne. U jednom momentu je nužno da žena

mora da se posveti više poslu jer obaveze to zahtevaju, ali onda se u nekom drugom periodu žene intenzivnije posvete porodici i deci. To je, dakle, vrzino kolo u kojem se smenjuje važnost porodice i posla. Učesnice su se dalje složile da je i muškarcima i ženama vrlo bitna pomoć, razumevanje, podrška i poverenje supružnika i primarne porodice, samo što je ženama za nijansu teže – ženi je za uspeh potrebna čitava mala mašinerija da bi uspela.

Kao o što se može zaključiti sa grafikona, većina ispitanika smatra da ženama nije pruženo dovoljno prilika kako bi dokazale da su sposobne da budu na vodećim pozicijama. U prilog tome govori činjenica da se čak 49% ispitanika odlučilo za odgovor “slažem se u potpunosti” sa 18% “slažem se” a 14% sa “delimično se slažem”.

Da li smatrate da ženama nije pruženo dovoljno prilika kako bi dokazale da su sposobne da budu na vodećim pozicijama?

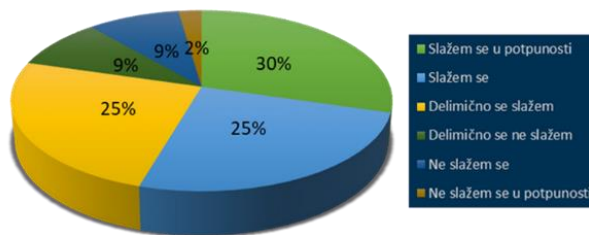

U tom smislu se i kvalitativno i kvantitativno istraživanje poklapaju jer su se ispitanice složile da su zbog diskriminisanog položaja žena u našoj zemlji svi podjednako odgovorni, i muškarci i žene i vladini i nevladini sektori i institucije i organizacije. No, upitno je u kojoj meri žene imaju istinsku moć u najvažnijim sferama društva – i koliko su one uključene u proces donošenja odluka, te koliko im se prostora de facto daje da bi pokazale da su dovoljno sposobne da učestvuju u procesu donošenja odluka. Učesnice su se složile da bismo, kao društvo, prvo trebali raditi na tome, dakle trebali bismo predstaviti žene kao donosioce najvažnijih odluka, stvoriti im adekvatan teren i tlo za uticanje na sve ekonomske i društvene sfere kako bismo mogli očekivati konkretne rezultate u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Kvalitativno istraživanje je još pokazalo da ispitanice smatraju da žene na severu Kosova imaju dovoljno znanja i iskustva, a istovremeno i puno energije i elana, kao i vremena ispred sebe da urade nešto dobro za čitavo društvo. Međutim, ispitanice su naglasile da ne trebamo biti zadovoljni načinom na koji se žene posmatraju u našem društvu, kao da ni žene same ne smeju biti zadovoljne time koliko mogu, jer mogu mnogo ali toga nisu svesne.

Na pitanje da li bi poštovanje zakonske kvote o učešću žena u politici u odnosu 30% prema 70% uticalo na jačanje i očuvanje položaja žena i smanjilo rodnu neravnopravnost, većina ispitanika je odgovorila da se slaže, delimično ili u potpunosti (80%).

Da li smatrate da bi poštovanje zakonske kvote o učešću žena u politici u odnosu 30% prema 70% uticalo na jačanje i očuvanje položaja žena i smanjilo rodnu neravnopravnost?

U prilog tome govori i činjenica da su žene bivale angažovane u radu javnih institucija samo zato što Zakon nalaže i obavezuje institucije da 30 procenata žena mora da bude politički angažovano, te da, vrlo je izvesno, nijedna žena ne bi bila politički angažovana da ne postoji obavezujuća zakonska regulativa.

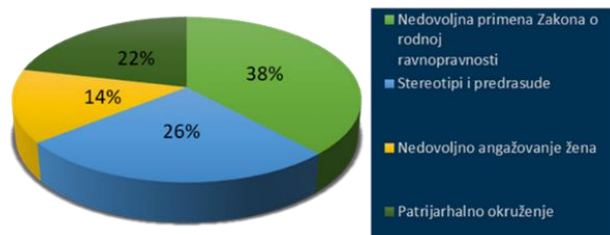
Slično, tokom fokus grupe i intervjua, ispitanice su istakle da su predrasude posebno uočljive kada se govori o politički angažovanim ženama.

“Rodne predrasude su najopasnije u ovom aspektu ne samo zbog nedovoljnog angažovanja žena u odnosu na muškarce već i zbog činjenice da se politika i javno izlaganje političkog stava uglavnom smatraju muškom dužnošću te da su muškarci “rođeni” za političke funkcije, a da žene nisu podobne za obavljanje ove funkcije.”

Žena sa severa Kosova

Osim ovoga, učesnice smatraju da su obavezne zakonske kvote imale za rezultat da određene žene dođu do položaja samo kako bi se ispunila „zakonska obaveza“, bez obzira na obrazovanje ili stručnost, što je na štetu onih žena koje bi taj posao obavljale savesno i predano.

Šta je, po Vašem mišljenju, glavni razlog za nepoštovanje kvote o zastupljenosti polova, predviđene zakonom?

Kada se radi o razlozima za nepoštovanje kvote o zastupljenosti polova, prema dobijenim podacima, 38% ispitanika je odgovorilo da misli da se dešava zbog nedovoljne primene Zakona o rodnoj ravnopravnosti, 26% misli da do nepoštovanja dolazi zbog stereotipa i predrasuda, 22% je odgovorilo da na to utiče patrijarhalno vaspitanje, dok 14% ispitanika smatra da je razlog nedovoljno angažovanje žena.

Ovakvi odgovori jesu u korelaciji sa kvalitativnim istraživanjem jer rezultati koji su dobijeni na osnovu održavanja fokus grupa i intervjua govore da je praksa sprovođenja politika, veće angažovanje državnih institucija, poštovanje zakona i pravnih okvira, jača i bolja primena Zakona o ravnopravnosti polova nužnost kako bi se smanjila rodna diskriminisanost koja je zabranjena na osnovu zakona. Činjenica je da se ni jedan segment u društvu ne može posmatrati izdvojeno od ostalih, jer postoji snažna međuzavisnost među njima; sveukupno i usaglašeno funkcionisanje društvenog sistema je garant da će sve žene biti osnažene da učestvuju u društveno-političkom životu – naravno, shodno svojim afinitetima.

Žene u policiji

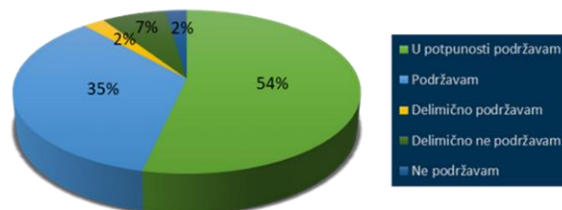
Kao što se može videti na grafikonu, dobijeni podaci pokazuju da najveći broj ispitanika podržava veće učešće žena u policiji, gde je čak 54% ispitanika odgovorilo da u potpunosti podržava a 35% da podržava ovu praksu.

Prema rečima žena policajaca na Kosovu, ovo je stvarno stanje stvari u javnom životu Kosova ako se ima u vidu da su žene svesnije od muškaraca i pažljivije kada govorimo o samozaštiti i zaštiti drugih, što utiče na njihovo ponašanje i na poslu. Ovo je povezano sa rezultatima dobijenim kvalitativnim istraživanjem, u toku održavanja intervjua

“Danas znatno manji broj građana smatra da je policija muška profesija i u tom smislu se razbijaju predrasude. Istrajnost žena u ovom segmentu javnog rada pokazala je koliko su sposobne da rade ovaj posao, koji je sigurno postao društveno prihvatljiv među građanima.”

Žena sa severa Kosova

Da li podržavate veće učešće žena u policiji?

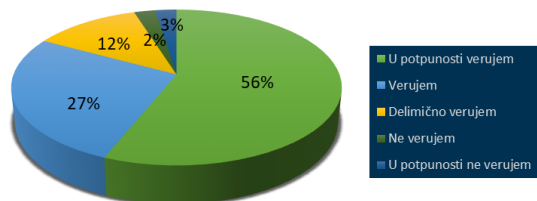

Naredni grafikon pokazuje davećina ispitanika misli da su žene dovoljno kvalifikovane da budu jednako dobre u obavljanju policijske dužnosti kao i muškarci.

U prilog tome govori i procenat od 56% koji potpuno veruje u to i 27% koji veruje da su žene dovoljno dobre i stručne u obavljanju funkcije policajca.

I u kvalitativnom delu istraživanja ispitanice su se složile da je činjenica da je ženama teško da se „probiju“ i dođu do vodećih pozicija i u mnogim drugim zanimanjima i sferama rada, ne samo kada govorimo o unutrašnjim poslovima. Ono što je specifično za policiju jeste upravo činjenica da su u našem društvu još uvek duboko ukorenjene predrasude i stereotipi o policijskom zanimanju kao ekskluzivno muškom i ženi kao "slabijem" polu. Često žene same nisu u dovoljnoj meri informisane o rodnoj osvešćenosti i nisu svesne svojih mogućnosti, ali ni podsticane da se bore za više pozicije. Ipak, po rečima žena iz policije, rad je časno i ljudsko zanimanje, koje nije samo posao ili profesija, već trajno životno opredeljenje da se čini dobro, a kako žene prednjače u činjenju dobra - uverenje da su kvalifikovane za obavljanje ove dužnosti je neprikosnoveno.

Da li verujete da su žene dovoljno kvalifikovane da budu jednako dobre u obavljanju policijske dužnosti kao i muškarci?

Žene u politici

Prema podacima dobijenim putem anketnog istraživanja, velika većina ispitanika, odnosno 74%, misli da društvo na Kosovu još uvek smatra da je politika muško zanimanje i da je to jedan od razloga manje zastupljenosti žena u procesima donošenja odluka. Mali procenat ispitanika (12%) je odgovorilo negativno na ovo pitanje, dok 14% nije znalo odgovor na ovo pitanje.

Ovi podaci su u korelaciji sa kvalitativnim delom istraživanja, gde su i ispitanice u toku održavanja fokus grupa i intervjuja, napomenule da je to činjenično stanje stvari.

“Naša društvena realnost je takva da lideri i predstavnici političkih partija pružaju veću podršku članovima političkih partija i političarima nego političarkama. Pored toga, više napora se ulaže u prosperitet muških članova političkih partija, a političari generalno imaju veću podršku tokom izbornog procesa.”

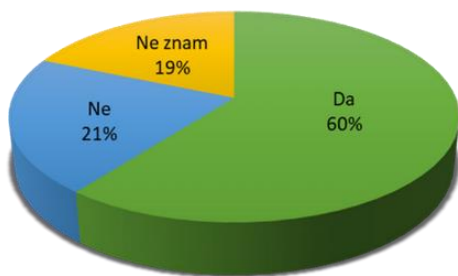
Žena sa severa Kosova

Shodno tome, ovo je glavni razlog zašto političari dolaze spremniji na političku ili javnu scenu Kosova, pa je veća verovatnoća da će imati duže, cenjenije i prosperitetnije političke karijere te da će zasigurno biti politički aktivniji od žena.

Posebno je politika ta koja se smatra domenom u kom dominiraju muškarci. Rodni stereotipi, pogrešno uverenje o tome da su muškarci bolji lideri i izostanak političke podrške jesu neki od uzroka koji sprečavaju ili aktivno ometaju postavljenje žena na rukovodeće položaje, mišljenja su žene koje imaju aktivne političke karijere.

Danas se oblast politike jako usko definiše, tako da ljudi odmah pomisle na službeno izabranu vladu. Inače, "politika" uopšte predstavlja i uključuje sve načine uzimanja učešća u donošenju odluka kako u zajednici tako i u društvu, zapažanje je učesnica kvalitativnog dela istraživanja.

Da li smatrate da je to razlog zbog kog žene imaju kraće političke karijere?

Dalje, čak 60% ispitanika mišljenja je da društvo na Kosovu još uvek politiku posmatra kao muško zanimanje te da je to razlog zbog kog žene imaju kraće političke karijere, i ovo je možda najupečatljiviji odgovor, ako pogledamo ovo istraživanje u celosti. Još jednom se, bazirajući se na ovom odgovoru, pokazalo da, teritorija Kosova, kao uostalom niti jedna zemlja na Balkanu, nije postigla punu rodnu ravnopravnost. Tačno je da diskriminacija ne može brzo da se iskoreni, jer predrasude i stereotipi žilavo opstaju i, u mnogo slučajeva, prenose se kroz generacije.

Ovakvi odgovori kvantitativnog istraživanja se potpuno poklapaju sa odgovorima ispitanica kvalitativnog istraživanja, gde su žene istakle da je oduvek politika bila najkritičnija oblast za rad, za zapošljavanje, za poštovanje karijere i njeno nadograđivanje te da je tu diskriminacija uvek bila najočiglednija, ali da ni danas nije mnogo toga promenjeno i da žene u politici kontinuirano bivaju primorane, indirektno, da se društvu u kojem žive iznova dokazuju.

Pored toga, učesnici su istakli da je svetu potreban podjednak broj žena lidera kao i muškaraca jer su političarke spremne da učestvuju u diskusijama i stvaraju saradnju sa stručnjacima, da budu odgovorne kada govore o pitanjima koja su ključna za njihov život na severu Kosova. Dugoročno gledano, to bi doprinelo ekonomskom napretku, transparentnosti i fleksibilnosti, kao i tome da političarke intenzivnije rade na jasnijoj, konzistentnijoj komunikaciji i neguju vrednosti kao što su saradnja i empatija.

Žene u pravosuđu

Kao što se može videti na grafikonu, većina ispitanika na severu Kosova smatra da bi vladavina prava bila bolja kada bi žene bile zastupljenije u pravosuđu, tačnije 33% ispitanika se slaže u potpunosti, dok je 22% ispitanika označilo odgovor "slažem se", dok je "delimično se slažem" označilo 21% ispitanika.

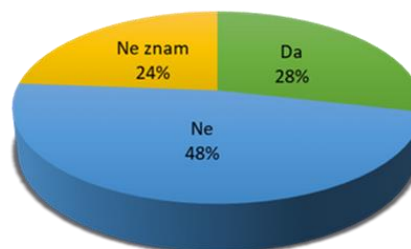
Ovakav procenat ne treba da čudi s obzirom da je procenat zastupljenosti žena u pravosuđu na zadovoljavajućem nivou, kada govorimo o severu Kosova, ali je i opšteprihvaćeni narativ društva da

žene ipak treba da se povlače kada im se da mogućnost da iskažu svoje stavove, što je, svakako, slučaj kada pričamo o ženama sudijama ili tužiocima.

Sličan stav imaju i ispitanici kvalitativnog dela istraživanja, koji jednoglasno ističu da je posebno teško biti nosilac pozitivnih promena u pravosuđu jer predrasude i stereotipi odlučujuće utiču na položaj i ponašanje žena. Ispitanice su mišljenja da bi ženama iz pravosuđa svakako trebalo dati još više prostora jer veruju da bi one, svojim aktivnostima, mogle da prezentuju javnosti različita pitanja čiji bi cilj bio jačanje prava žena, ali i jačanje vladavine prava uopšteno, iz ugla rodne perspektive. Ispitanice još veruju da su žene, koje su na neki način vidljive i aktivne na kosovskoj javnoj sceni uzor i primer drugim „običnim ženama“.

Skoro polovina ispitanika, 48% misli da žene i muškarci nemaju iste uslove za napredovanje u pravosuđu, dok je 28% odgovorilo potvrdno, a 24% građana nije znalo odgovor na ovo pitanje. Na osnovu odgovora anketiranih učesnika koji su trenutno zaposleni, može se zaključiti da muškarci u većoj meri imaju beneficije i povlastice na poslu u odnosu na žene. Većina poslodavaca, dakle, ne tretira jednako i ravnopravno zapošljene muškarce i žene, pa je shodno tome ženama teže da napreduju u ma kojoj sferi javnog života,

Da li, po Vašem mišljenju, žene i muškarci imaju iste uslove za napredovanje u pravosuđu?

uključujući i pravosuđe, bez obzira na to koliko su obrazovane, sposobne i iskusne.

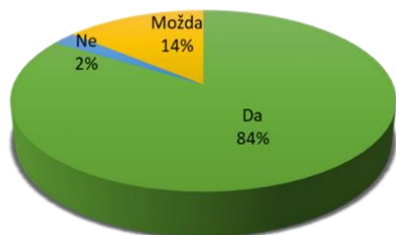
Samim tim, i ispitanice kvantitativnog dela istraživanja su se složile sa ovakvom preraspodelom ukupnog postotka odgovora ističući da se, na severu Kosova, stiče utisak da rodna neravnopravnost u pravosuđu u stvari pogađa muškarce. Prema zvaničnom izveštaju Osnovnog suda u Mitrovici, žene su većina u pravosuđu u Severnoj Mitrovici. Struktura broja osoblja angažovanog na poslovima je sledeća: 80 žena i 64 muškarca. Iako su žene u pravosuđu u većini, sistem nije prilagođen njima.

“Mnoge žene u pravosuđu zbog karijere odlažu zasnivanje porodice i majčinstvo, a neke od njih čak odlučuju da ostanu bez dece. S druge strane, u sudstvu zasigurno ima i mnogo samohranih majki, žena koje se brinu o porodici, o starijima.”

Žena sa severa Kosova

Prema tome, žene nemaju iste uslove za napredovanje kao muškarci sudije, koji se ne susreću sa brojem privatnim izazovima, jer se u pravosuđu napreduje na osnovu rezultata rada i ocena koje se dobijaju na osnovu Pravilnika za vrednovanje rada sudija.

Da li biste, Vi lično, podržali inicijativu da na rukovodećim pozicijama u policiji, pravosuđu i politici budu žene?

Shodno svemu što je rečeno u prethodnim odgovorima, postotak od 84% ispitanika koji bi rado podržao inicijativu da na rukovodećim pozicijama u policiji, pravosuđu i politici budu žene predstavlja veliki pomak, vetar u leđa i viziju o svetlijoj budućnosti.

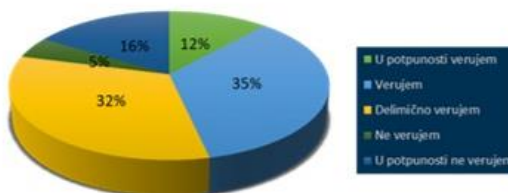
Pored toga, u skladu sa razgovorima sa ženama ispitanicama ove analize – devojke i žene su posvećenije i sistematičnije u svom poslu. Kada je reč o aspektima istraženim kroz ovu analizu, žene su pokazale da žele da se bave vladavinom prava,

primenom zakonskih okvira, obezbeđivanjem poštovanja običajnih klauzula sprečavanjem narušavanja javnog reda i mira i uspostavljanjem mira tamo gde je potrebno, onda kada je on narušen u većim razmerama, predstavljanjem zajedničkog glasa svih žena u politici i predstavljanjem njihovog političkog stava bez straha od osude. Zato se ispitanice slažu u jednom i u kvalitativnom i u kvantitativnom istraživanju – ženama treba dati više šansi i više prostora jer žene mogu da vode promenu našeg patrijarhalnog društva inkluzivnije.

Kao što se može uočiti na grafikonu, većina ispitanika veruje da može doći do nekog napretka po pitanju položaja žena u narednih 5 godina.

To dalje implicira činjenici da je ključ uspeha žena da, ujedinjene i udružene, pređu sa reči na dela, da podržavaju jedna drugu, da se pomažu, nadopunjuju, zagovaraju bolju zakonsku regulativu jer kad je nešto zakonski predviđeno - onda jedino tako može biti uspešno i u praksi. Važno je istaći još da svaka žena treba da teži ostvarivanju svojih ambicija, da veruje u sebe i da ima želju da doprinese zajednici na različite nacine, jer ne postoji čarobna formula koja će stereotype da izbriše iz naših glava.

Da li verujete da može doći do nekog napretka po pitanju položaja žena u narednih 5 godina?

Sličnog mišljenja su i naše sagovornice koje su učestvovala u kvalitativnom delu istraživanja koje su još jednom istakle da žene moraju da dignu svoj glas i da ukažu na to da su u pitanju pogrešne i uprošćene slike i stavovi sa kojima se suočavamo vekovima unazad. Učesnice se takođe slažu da na ovom polju ima dosta prostora za boljitak, pre svega za unapređenje pravne regulative i da je njena dosledna primena nužnost. U protivnom sve je samo papir. Takođe, radne navike, odnos prema poslu i znanje nisu ni u kakvoj vezi sa polom, godinama, nacionalnom pripadnošću, i toga svi, a posebno muškarcima, moraju biti svesni. Treba još istaći da su žene vrlo često svesne da njihove kolege i nadređeni nekada vrše diskriminaciju iz neznanja ili straha, ali da moraju biti svesni da za diskriminaciju ni u kakvim situacijama nema opravdanja.

Zaključci žena sa severa Kosova o njihovoj poziciji u društvu

Ono što se na osnovu ove sveobuhvatne analize istraživanja, kako kvalitativnog tako i kvantitativnog dela, može zaključiti jeste da je društvo na severu Kosova sa godinama napredovalo i modernizovalo se tako što su ljudi kroz istoriju učili kako da menjaju svoje loše stavove i ponašanje, tako što su usvajali nova znanja i primenjivali ih u praksi. Učinjen je značajan napredak u osnaživanju žena, ali ipak, za savremenu ženu i dalje postoje različite prepreke ka njenoj potpunoj društvenoj afirmaciji – sa jedne strane, stalno se potvrđuje njena uloga kao stuba porodičnog i društvenog života, a sa druge, postoje brojni pokušaji da se žena potisne iz glavnih tokova društvenog života osporavanjem njenog značaja, uloge i uticaja u društvu, a u cilju njenog izjednačavanja sa muškarcima, posebno na tržištu rada.

Jedan od načina za poboljšanje položaja žena u društvu jeste svakako sinergija pojedinačnih i kolektivnih akcija u kojima će žene stalno ukazivati na svoj položaj, primenu i poštovanje ljudskih prava. Dakle, činjenica je da smo postigli mnogo, ali smo daleko od postizanja potpune ravnopravnosti žena i muškaraca u društvenim tokovima na ovim našim prostorima. Osnovna znanja o rodnoj (ne)ravnopravnosti stižu se u okviru neformalnog obrazovanja. U osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju ove teme i dalje su retke ili se spomenu tek usput, a na univerzitetima promene u kurikulumima zavise od entuzijazma pojedinih profesora koji se bave feminističkim i rodnim teorijama, smatraju ispitanice ove studije.

Posebno je važno istaći da je ključ uspeha raditi sa mladim devojkama i momcima još od ranog detinjstva. Edukacija je najbitnija. Ne samo dece već i roditelja, kako majki tako i očeva, jer upravo su oni ti koji utiču na vaspitanje dece, koja će kasnije uticati na sledeću generaciju. Ali, treba biti zadovoljan mnogobrojnim inicijativama i pokretima koji se sve više bave ovom temom kao što su značajna istraživanja stranih međunarodnih i domaćih nevladinih organizacija, kao i realizacija brojnih projekata, medijskih kampanja, javnih predavanja, a sve u cilju jačanja položaja žena. Ako se nastavi u ovom smeru, biće velikog pomaka za nekoliko godina, jer definitivno smo, kao društvo sa severa Kosova, postali svesniji diskriminacije, te su žene postale veća podrška jedna drugoj. Još jednom, edukacija žena je najbitniji faktor pomaka, jer je evidentno da se ovaj jaz smanjuje u većim sredinama.

Žene u pravosuđu, politici i policiji imaju ekskluzivan položaj koji omogućava da odlučuju o ljudskim pravima, da obavljaju časna i humana zanimanja koja nisu samo profesija već trajno životno opredeljenje za činjenje dobra za čitavu zajednicu, i da, kroz prizmu prvog lica jednine, zasigurno vide sve probleme u društvu. Treba ih zato podstaći dodatno da iskažu hrabrost u svojoj vidljivosti kroz profesionalne aktivnosti i budu pozitivni modeli za žene u našem društvu. Kao zajednica i društvo ne zaboravimo još i to da je osim same želje i ambicije žene, preko potrebna podrška partnera, porodice, prijatelja i okoline, jer bez te podrške mala je verovatnoća uspeha.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da iako postoji boljitak, pred našim, a i društvima širom sveta predstoji još koraka ka punoj ravnopravnosti polova. Prema tome, svest se umnogome promenila ali smo daleko od potpune ravnopravnosti žena i muškaraca u društvenim tokovima na ovim našim prostorima. Zato je i važno da svi zajedno, uključujući i biznis sektor, uložimo napore u cilju poboljšanja u ovoj oblasti. Žene koje su se dokazale u svojim karijerama i koje su zadovoljne sa postignutim rezultatima, neka nikada ne zaborave da su takav put i šansu da budu birane na liderske pozicije utirale neke druge hrabre žene iz prošlosti koje su svojom hrabrošću pokazale da individualni rezultati trebaju imati opštu vrednost za buduće generacije. Potrebno je pokazati više solidarnosti, empatije i podrške za druge žene i

zmanjiti nivo egocentričnosti, a pre svega je potrebno da žene ženama ne budu neprijatelji, već večita podrška, podstrek i vetar u leđa.

Zato se nadamo i verujemo da su promene moguće ako uložimo dovoljno vremena, truda i u edukaciju o rodnoj ravnopravnosti!

Preporuke

Za vladu:

- Nastaviti sa praksom afirmacija ženskih prava u važećem pravu i praksi.
- Veća podrška ženama u javnim institucijama na svim nivoima, sa posebnom podrškom zaposlenim majkama dok je njihovoj deci potrebna nega.
- Uspostaviti posebne mere, kao što je mogućnost rada od kuće za mlade majke ili skraćeno radno vreme.
- Vlada Kosova i druga udruženja treba da rade zajedno na promovisanju uloge žena u društvu. Neophodno je podsticati žene da se uključe u rad svih institucija, a posebno je potrebno podržati učešće žena u procesu donošenja odluka i na centralnom i na lokalnom nivou. Primenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti takođe treba obezbediti u praksi. Društvo treba da shvati da uloga žene nije vezana samo za domaćinstvo, već da žene mogu da rade poslove kao i muškarci, kao i da budu dobre vođe u društvu.
- Povećanje trajanje porodiljskog odsustva i obezbeđivanje pune plate tokom trajanja istog. Dodeliti više rukovodećih pozicija ženama, kako bi se uticalo na jačanje njihove uloge u društvu.
- Izraditi nacrt rodno osetljivog zakonodavstva i izmeniti postojeći pravni okvir, kako bi bio u skladu sa različitim potrebama kako žena, tako i muškaraca.
- Osmišljavanje programa za podršku radnicama u ruralnim i urbanim porodičnim preduzećima, posebno na severu Kosova.
- Omogućavanje garancije jednake naknade radnicima i radnicama za rad istog kvaliteta i značaja.
- Poštovanje načela naslednog prava, u smislu da žene imaju pravo na jednake delove imovine i isti položaj, kao i muškarci, tokom nasleđivanja.
- Jačanje prava žena u pogledu javnog položaja i obavljanja javnih funkcija.
- Zahtevati de facto primenu Zakona o službi u Kosovskim bezbednosnim snagama, koji na papiru u principu štiti prava na pravičan i jednak tretman bez obzira na pol ili etničku pripadnost i pruža mogućnost da se u potpunosti ostvari karijera i u potpunosti ostvari potencijal kroz zasluge na osnovu zajedničkog sistema imenovanja, napredovanja i razvoja, ali je praksa potpuno drugačija, posebno na teritoriji severnog Kosova.
- Zahtevati de facto usklađenost Zakona o radu u praksi u pogledu stvarnog trajanja porodiljskog odsustva za žene nakon porođaja, posebno kada je reč o severu Kosova.
- Promena Zakona o radu kako bi se dobilo očinsko ili roditeljsko odsustvo, kako bi se omogućila jednaka raspodela odgovornosti za brigu o deci a u cilju omogućavanja ženama da dobiju jednake šanse za nastavak karijere.
- Omogućavanje većem broju žena da ravnopravno sa muškarcima učestvuju u radu međunarodnih organizacija i predstavljaju svoju vlast na međunarodnom nivou.

Za civilno društvo:

- ✚ Podizanje svesti i znanja o pravima i položaju žena, kao i edukacija novih generacija na ovu temu.
- ✚ Posvetiti veću pažnju izgradnji kapaciteta žena za veće učešće u javnom životu u društvu na teritoriji severnog Kosova i ojačati mehanizme podrške ženama u ostvarivanju njihovih prava.
- ✚ Podizanje svesti o rodnoj ravnopravnosti, posebno o pravnom okviru u sklopu Zakona koji se tiču ostvarivanja rodne ravnopravnosti.
- ✚ Angažovanje svih faktora u društvu kako bi se uticalo na podizanje svesti o značaju jednakog tretmana žena i njihovog položaja u društvu.
- ✚ Nevladine organizacije na severu Kosova i druga udruženja treba da rade zajedno na promovisanju uloge žena u društvu. Neophodno je podsticati žene da se uključe u rad svih institucija, a posebno je potrebno podržati učešće žena u procesu donošenja odluka i na centralnom i na lokalnom nivou. Primenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti takođe treba obezbediti u praksi. Društvo treba da shvati da uloga žene nije vezana samo za domaćinstvo, već da žene mogu da rade poslove kao i muškarci, kao i da budu dobre vođe u društvu.
- ✚ Podizanje svesti nevladinih organizacija, kao i predstavnika samih institucija o značaju zapošljavanja žena.
- ✚ Podsticanje, podrška i učešće u projektima koji pružaju tehničke savete, uključujući seminare i obuke o rodnoj ravnopravnosti.
- ✚ Jačanje prava žena u pogledu javnog položaja i obavljanja javnih funkcija.
- ✚ Usvojanje efikasnih programa obrazovanja i informisanja javnosti kako bi se pomoglo u iskorenjivanju predrasuda i trenutnih praksi koje sprečavaju punu primenu principa društvene jednakosti za žene na severu Kosova.

Za EU:

- ✚ Aktivno podsticati Vladu da radi na harmonizaciji kosovskog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU u pogledu rodne ravnopravnosti, te vršiti stalno nadgledanje u pravcu njegove implementacije.
- ✚ Konsultovati i angažovati organizacije civilnog društva, posebno ženske organizacije civilnog društva, u javnim konsultacijama sa fokusom na procese donošenja odluka na lokalnom nivou.
- ✚ Nastaviti potragu za mehanizmima na lokalnom nivou za sprovođenje afirmativnijih mera u vezi sa zapošljavanjem žena.

